

2. Мудрик А.В. Опыт организации коллективного общения. В кн.: Общение как педагогическая проблема / Александр Вадимович Мудрик. – М.: АПН СССР, 1974. – 310 с.
3. Booth M.L. Access to health care among Australian adolescents: young people's perspectives and their socio-demographic distribution / M.L.Booth, D.Bernard, S.Quine // *Adolescent Health*. – 2004. – P.97-103
4. Catholic Family Handbook / Rev. by George A.Kelly. – New York: Random House Inc., 1959. – 56 p.
5. Chown P. Adolescent health: enhancing the skills of general practitioners in caring for young people from culturally diverse backgrounds: a resource kit for GPs / P.Chown, M.Kang. – Sydney: NSW Centre for the Advancement of Adolescent Health, 2004.
6. Child and Family Social Work. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.02.2009: <<http://www.wiley.com/bw/editors.asp?ref=1356-7508site=1>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
7. Fitzgerald M.H. Gaining knowledge of culture during professional education / In: J.Higgs, A.Tichen Practice knowledge and expertise in the health professions. – Oxford: Butterworth Heinemann, 2000. – P.149-156
8. Fitzgerald M.H. Establishing cultural competency for health professionals / In: V.Skultans, J.Cox Anthropological approaches to psychological medicine. – London: Jessica Kingsley, 2000. – P.184-200
9. Friedman H.L. Culture and adolescent development / Herbert I. Friedman // *Adolescent Health*, 1999. – P.1-61
10. Fox M.J. Some aspects of the care of children in Catholic institutions in New South Wales/ M.J.Fox // *Journal of Australian Catholic Historical Society*. – 1997. – №18. – P.35-60
11. Industry Commition. Charitable organizations in Australia. – Melbourne: Australia Government Publishing Service. – 1995, Report No. 45. – 12 p.
12. Kagawa-Singer M. A strategy to reduce cross-cultural miscommunication and increase the likelihood of improving health outcomes / M.Kagawa-Singer, S.Kassim-Lakha. – *Acad Med*, 2003. – P.577-587
13. Kang M. Access to primary health care for Australian young people: service provider perspectives / M.Kang, D.Bernard, M.Booth, et al. – *Br J Gen Pract*, 2003. – P.947-952
14. Possible Futures for Social Work with Children and Families in Australia? The United Kingdom and the United States. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.informationworld.com/smpp/content-content= a903113257~db=all~jumptype=rss>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.

В статье осуществлен анализ особенностей социальной работы в семьях Австралии; определены основные типы проблемных семей; охарактеризованы деятельность социальных служб, которые занимаются проблемами семьи; определены особенности профилактической, терапевтической, коррекционной, реабилитационной социальной работы с семьями; охарактеризовано практическую работу социального работника с детьми и молодежью; раскрыто особенности социальной работы с людьми с девиантным поведением.

Ключевые слова: социальная работа, социальный работник, социальное агентство, девиантное поведение, профилактическая работа.

The peculiarities of family social work and its members in Australia has been characterized in the article. Types of families with problems have been described. The social agencies work in rural areas has been characterized. The peculiarities of preventive, therapeutic, remedial, rehabilitation family social work have been detailed. Social worker practice with children and youth, people with deviant behavior has been analysed.

Key words: social work, social worker, social agencies, deviant behavior, preventive work.

УДК 378:6360

ПОКАРАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Козубовський Ростислав Володимирович

м.Ужгород

У даній статті розглядаються питання профілактики девіантної поведінки. Підкреслюється, що покарання є важливою складовою системи профілактики.

Ключові слова : девіантна поведінка, система профілактики, покарання.

Проблема профілактики девіантної поведінки посідає чільне місце в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених (Ю.Іванов, О.Джуца, А.Долгова, В.Синьов, П.Вест, Д.Фарінгтон, Д.Тернер та ін.). Слід підкреслити, що вченими здебільшого розглядаються теоретичні питання проблеми девіантної поведінки, а також соціальні, психолого-педагогічні, медико-біологічні аспекти профілактики девіантної поведінки. Водночас, повноправною складовою профілактики є і кримінально-правові аспекти, тобто покарання може розглядатися як засіб попередження девіантних проявів. Отже, в даній статті зацентруємо увагу саме на цьому аспекті.

Існування злочинності породжує і виправдовує існування системи кримінальних покарань, головним призначенням якої є боротьба зі злочинністю і водночас – її попередження і ліквідація.

Історичний екскурс свідчить про наявність значної кількості концепцій покарання. Так, згідно з даними наукових досліджень, в кінці минулого століття нараховувалось понад 20 філософських систем покарання і понад 100 юридичних концепцій, присвячених цілям покарання [1]. Відзначимо, що їх кількість продовжує зростати.

Вітчизняна дослідниця О.Фролова, аналізуючи існуючі філософські концепції покарання, виокремлює 3 основні з них :

- концепція покарання як відплата;
- концепція покарання як залякування, попередження;
- концепція покарання як виправлення, перевиховання [2].

Головними представниками концепції покарання як відплати були філософи І.Кант, Ф.Бредлі.

В основу концепції відплати покладено два принципи : перший з них полягав у визнанні вини обов'язковим елементом, без якого покарання втрачає будь-який смисл і значення. Отже, звідси випливає, що покарання повинно призначатися тільки за дії, які є винними. Другий принцип передбачав відповідність призначення певного виду покарання вчиненому злочину.

Очевидною позитивною ознакою цієї концепції покаран-

ня є те, що вона передбачала використання покарання, яке відповідало б конкретному злочину, було встановлене законом і відоме заздалегідь, тобто, ще до вчинення протизаконної дії. Недоліком концепції відплати можна вважати те, що вона не дає достатньо чітких рекомендацій щодо відповідності чи еквівалентності покарання вчиненому злочину, а також щодо того, як порівнювати між собою різні (іноді досить схожі між собою) злочини. Ця концепція також не враховує належним чином наслідки злочину та деякі важливі чинники, що перебувають поза прямими зв'язками між покаранням і злочином (наприклад, вікові особливості неповнолітніх).

Концепція покарання як залякування, попередження була обґрунтована такими відомими вченими як Дж.Локк, Ч.Беккарія.

Чезаре Беккарія, зокрема, у його відомій праці "Про злочини і покарання", всебічно обґрунтовує ідеї запобіжного впливу покарання, що здатне виробити внутрішні спонукання, які утримують від прояву "пристрастей", висловлює слушну думку з приводу того, що "не жорстокість покарань, а їх неминучість попереджує здійснення наступного злочину. Покарання самі собою безсилі. Треба попереджати злочини". На нашу думку, дуже актуальним на сьогоднішній день є його твердження про те, що злочин не випливає зі злої волі злочинця, а є продуктом соціального середовища.

Ця концепція була більш гуманною і людяною, ніж концепція відплати. Поступово вона стала домінуючою і знайшла підтримку серед учених багатьох західних країн, а також Росії. Зокрема, російський вчений С.Познишев, підтримуючи ідеї Ч.Беккарія, вважав, що кримінальне покарання має на меті попередження злочинів шляхом фізичного утримання злочинців від вчинення протиправної дії, або психологічної протидії злочинам з боку інших членів суспільства.

Незважаючи на певну привабливість цієї концепції, вона теж не позбавлена недоліків, які, перш за все, проявляються у відсутності обов'язкового і тісного зв'язку між виною і покаранням. Це зумовлює небезпідставність звинувачень в існуванні потенційних можливостей щодо випадкового, помилкового, зловмисного покарання. Певні розбіжності проявляються серед прихильників цієї концепції у визначенні самих понять злочинності і кари.

Цікавою є концепція покарання як виправлення чи перевиховання. Витоки цієї концепції можна знайти в працях відомого філософа-мислителя епохи античності - Платона. Він вважав злочинців морально хворими людьми, а головне завдання правосуддя вбачав у лікуванні їх душ. Фундаментом його концепції стали 3 постулати:

- схильність до вчинення хибних дій є душевною хворобою, що поступово руйнує особистість;
- покарання за злочин слід розглядати як моральні ліки - не дуже смачні, але корисні;
- для злочинців держава повинна бути лікарем, який сприяє їх видужанню.

Платон цілком слушно відзначав, що ніяке покарання за законом не призначається заради того, щоб завдати шкоди, а для того, щоб зробити хворого здоровим, кращим, ніж він був до покарання.

Очевидним недоліком цієї концепції є припущення про те, що злочин зумовлений хворобою, а лікувальна дія не зв'язана жодним чином з правопорушенням, а тільки з хворобою.

Безперечно, розглянуті концепції покарання у так званому "чистому виді" на сьогоднішній день практично не зустрічаються. Вони більш вдосконалені, модифіковані, комбіновані. Проте вони все ж в значній мірі сприяють кращому розумінню соціальних, правових і кримінологічних витоків сучасних концепцій покарання та їх реалізації у кримінальній політиці держав, їх законодавстві. Це, зокрема, стосується й розуміння сучасних цілей покарання.

Підкреслимо, що питання про цілі покарання продовжує залишатися дискусійним. Найбільш інтенсивною є наукова полеміка з питання оцінки кари: чи є кара метою покарання?

Більшість вітчизняних і зарубіжних учених (Г.Барклей, Б.Гібсон, Г.Злобін, І.Ной та ін.) висловлюють думку, що кара, яка

розуміється як обмеження чи позбавлення певних благ, свобод, прав особистості, становить не мету, а основний зміст покарання і є засобом досягнення цілей покарання, змушує злочинця відчути неправильність своєї поведінки.

Дискусійними є й інші аспекти питання стосовно цілей покарання. Наприклад, деякі вчені (Н.Кузнецова, Т.Вілкінсон та ін.) обґрунтовують дві мети покарання: попередження нових злочинів з боку засуджених (спеціальне попередження) і попередження злочинів з боку інших осіб (загальне попередження). При цьому виправлення і перевиховання засуджених оцінюється тільки як засіб досягнення мети спеціальної превенції, а не як самостійна мета покарання. Інші вчені (Р.Аллен, М.Шаргородський) оцінюють загальне і спеціальне попередження як кінцеву мету покарання, а виправлення і перевиховання - як одну з початкових цілей покарання, що одночасно є і засобом для досягнення кінцевої мети - попередження вчинення нових злочинів.

О.Фролова визнає, що основними і першочерговими цілями покарання є загальне і спеціальне попередження і вважає, що виправлення і перевиховання засуджених можуть бути лише віддаленими цілями покарання. Їх можна досягти тільки після досягнення мети спеціальної превенції, що, однак не виключає одночасного руху до всіх цілей та взаємодії протягом цього руху.

Не зупиняючись докладно на аналізі дискусій з проблем загального і спеціального попередження, підкреслимо, що вочевидь попередження є загальним у тих випадках, коло воно адресоване не всім громадянам і спрямоване на утримання їх від вчинення злочинів під загрозою покарання та зв'язаними з ним державним і громадським осудом і різноманітними обмеженнями прав і свобод.

Водночас підкреслимо, що переважна більшість людей не вчиняє злочинів зовсім не через страх покарання, а з причин певного виховання, наявності певних моральних принципів. Проте, безперечно, є й інші громадяни, які не вчиняють злочинів саме внаслідок загрози покарання. І, нарешті, є чимало громадян, які вчиняють злочини, незважаючи ні на що. Вони ігнорують існуючі в суспільстві норми і правила поведінки навіть знаючи, що порушення цих норм передбачає покарання. Межі між цими умовними групами громадян не є стійкими і сталими, вони перебувають у постійному русі, тому цілком очевидно, що проблема загального попередження злочинності ніколи не втратить своєї актуальності і значимості.

Спеціальне попередження, на відміну від загального, адресоване певним групам, чи категоріям осіб. Так, зокрема, спеціальне попередження як мета кримінального покарання спрямоване на утримання засуджених від вчинення ними нових протиправних дій. Головне, не допустити скоєння злочинів шляхом успішної реалізації оперативного-розшукових або виховних заходів, забезпечення постійного нагляду і контролю за їх діями.

Слід підкреслити, що виправлення й перевиховання засуджених неможливе без досягнення мети спеціального попередження, а вона може вважатися досягнутою, якщо відомо, що засуджені дійсно виправилися і не здатні здійснити злочин (винятком можуть бути лише злочини з необережності).

Отже, основні механізми, шляхи чи засоби реалізації цілей покарання проявляються в наступному: 1. особа, яка відбула покарання, не здійснює нових злочинів через страх покарання, зокрема страх перед конкретним покаранням, яке вона зазнала особисто в минулому, чи володіє інформацією, яку отримала від інших осіб; 2. особа, яка відбула покарання, не здійснює нових злочинів внаслідок зміни своїх внутрішніх орієнтацій, системи особистісних цінностей, переконань, світогляду, соціального й морально-психологічного переродження.

Безумовно, що другий з названих шляхів досягнення цілей покарання є оптимальним.

Таким чином, кримінально-правові заходи впливу, тобто покарання, на сьогоднішній день є повноправною важливою складовою профілактики девіантних проявів.

Література

1. Bean Ph. Punishment / Philip Bean. – Oxford: Martin Robertson, 1981. – 332p.
2. Фролова О.Г. Злочинність і система покарань / Олена Григорівна Фролова. – К.: АртЕК. – 208с.

В данной статье рассматриваются вопросы профилактики девиантного поведения. Подчеркивается, что наказание является важной составной частью системы профилактики.

Ключевые слова: девиантное поведение, система профилактики, наказание.

The author of the article has considered the issues of deviations prevention. It has been underlined that the punishment is an important part of prevention.

Key words: deviative behaviour, preventive system, punishment.

УДК 538 (07)+372.853

ЗАДАЧНИЙ ПІДХІД ТА ПРИНЦИП ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ КЛАСИЧНОЇ ЕЛЕКТРОДИНАМІКИ

Коновал Олександр Андрійович
м.Кривий Ріг

Обґрунтовуються доцільність побудови методики навчання електродинаміки на основі задачного підходу до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключові слова: електродинаміка, задачний підхід, освітні заклади.

Постановка проблеми. Однією з природних навчальних проблем при вивченні фізики є вирішення навчальної задачі, яка у навчально-виховному процесі виступає одиницею проектування й розгортання змісту навчання, дозволяє формувати й збагачувати фізичні поняття, розвивати фізичне мислення, навички застосування знань на практиці.

Фізичні задачі використовуються для:

- а) висування проблеми й створення проблемної ситуації; б) повідомлення нових відомостей;
- в) формування практичних умінь і навичок;
- г) перевірки глибини й міцності знань;
- д) закріплення, узагальнення й повторення матеріалу;
- е) реалізації принципу політехнізму;
- ж) розвитку творчих здібностей учнів та студентів тощо [9, с.207].

Поряд із цим під час розв'язання задач вирішуються питання загального розвитку особистості того, хто навчається, виховується інтерес до пізнання, галузі знань, воля й характер, завязується у досягненні поставленої мети.

З цих наведених міркувань стає зрозумілим та важлива роль, яка відводиться задачам при вивченні фізики. Проте, задача у загально дидактичному аспекті тлумачиться набагато глибше, ніж вирішення сформульованої невеличкої проблеми, що у загальному випадку розв'язується за допомогою логічних умовиводів, математичних дій і експерименту на основі законів і методів фізики [9, с.207].

Задача у процесі навчання є знаковою моделлю якоїсь минулої проблемної ситуації, що зустрічалася в практичному або дослідному досвіді людей.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Побудова процесу вивчення того чи іншого аспекту суспільної практики через вирішення задач є основою задачного підходу чи задачного методу навчання. Він знайшов своє обґрунтування у працях Г. Балла, Л. Спіріна, А. Усової, Л. Фрідмана, Н. Яковлевої та інших вчених. Сутність «задачного» підходу визначив Г. Балл: у кожній навчальній ситуації виділяються певні визначені системи задач і паралельно з ними системи, що забезпечують їх розв'язання [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Реалізація задачного підходу до організації навчального процесу з вивчення студентами електродинаміки має забезпечувати:

- функціонування в свідомості студентів механізмів перетво-

рювального відображення зв'язків між теоретичними положеннями розділу, фундаментальними та емпіричними законами, фактами;

- варіативне відтворення навчального матеріалу з постановкою різних цілей – обґрунтування, дослідження, відпрацювання способів обробки матеріалу, пошук аналогії, зв'язків, угруповання фактів, конкретизації теоретичних положень тощо;
- опрацювання способів застосування знань у типових, частково змінених та нестандартних ситуаціях;
- систематизацію й самостійний пошук доведень і відповідей на поставлені запитання.

Задачний підхід, таким чином, ґрунтується на усвідомленні навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні фізики як системного об'єкта, якому притаманні певна цілісність, ієрархічність та взаємопов'язаність окремих одиниць, елементів – задач.

Розгортання навчальної діяльності як процесу розв'язування спеціальних систем задач дозволяє розглядати навчально-пізнавальну фізичну задачу як основну дидактичну одиницю поділу навчального матеріалу, що несе у собі певну порцію навчальної інформації, призначену для засвоєння студентами теоретичного знання або практичного вміння. Отже, фізична навчально-пізнавальна задача і є елементом системи задач, побудова та використання якої здійснюється в процесі реалізації задачного підходу до навчання фізики [11].

Розв'язання задач такої системи має забезпечити глибоке засвоєння навчального матеріалу студентами на основі комплексної реалізації системи розвивальних навчальних методів.

Формулювання цілей статті. Нині існує цілий ряд класифікацій навчальних задач за різними ознаками (див., наприклад, [12]). Нами представлені й конкретизовані задачі, які мають забезпечити результативність вивчення електродинаміки як релятивістської теорії. Серед цих задач присутні як типові, традиційно використовувані у курсі теоретичної фізики, так і авторські, розроблені у ході даного дослідження [1; 2; 13].

Виклад основного матеріалу. У ході дисертаційного дослідження [1; 2] розроблено понад 200 задач, причому 90% із них є авторськими. Задачі були розроблені за такими змістовими лініями вивчення класичної електродинаміки як релятивістської теорії:

- 1) система рівнянь Максвелла за традиційною методикою вивчення електродинаміки;
- 2) принцип найменшої дії в електродинаміці;
- 3) релятивістська природа магнітного поля, закон Біо-Савара в релятивістській формі;
- 4) механізм породження магнітного поля;